

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quæstio tertia. Vtrum vti sit actus intellectus an alterius potentię.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

vel aliqua perfectio, qua volumus nobis, vel amico: unde ipsam beatitudinem creatam, quae immediatum est obiectum fruitionis, diligimus propter nos. Et plus debemus nos diligere, quam talem beatitudinem, cum sit quaedam perfectio nostra accidentalis. Et cum dicitur, quod Deus amatur propter aliud, dicendum, quod aut loqueris de amore benevolentiae: & tunc hoc est falsum, nec est ad propositum. Falsum quidem est, quia de ratione amoris benevolentiae, non solum respectu Dei, sed etiam cuiuscunque alterius, est quod illud diligatur propter se, etiam si nihil commodi deberet diligenti inde provenire. Propter quod dicitur, quod Deus diligatur amore benevolentiae, & tamen propter aliud, non solum est falsum, sed etiam videtur implicare contradictionem. Item non est ad propositum, quia obiectum fruitionis, de quo quaerimus, ut sic non amatur amore benevolentiae, sed concupiscentiae, ut probatum fuit. Si vero loquaris de amore concupiscentiae, sic adhuc illa minor est falsa: quia Deus secundum se non amatur amore concupiscentiae, sed actus quo attingitur: Deus autem solum in illo actu includitur. Et quod additur, quod ei licet servitur propter mercedem, dicendum, quod servire Deo propter mercedem, sic quod principalis causa sit merces, illicitum est: quia Deus est honorificandus. Ipsi enim est obediendum & serviendum, etiam si nihil mercedis deberemus inde habere: quia etiam hoc faciendo, non possumus reddere aequivalens. Si autem ex hoc quod servimus Deo, expectamus mercedem, non tanquam principalis causam servitii, quia absque mercede serviremus, & obediremus Deo, licitum est. Sed esto, quod licitum esset servire Deo principaliter propter mercedem, tamen non sequeretur, quod diligere Deum propter aliud, sed solum quod diligere, servitium impensum Deo propter remunerationem habendam ab ipso.

25. Ad argumentum alterius partis dicendum, quod proximum obiectum fruitionis est ultimus finis, qui est affectio rei: sed remotum est finis ultimus, qui est res a se cuta. Licet autem solus Deus sit ultimus finis nostris secundo modo: tamen primo modo aliud a Deo potest esse ultimus finis, & immediatum obiectum fruitionis.

QVAESTIO TERTIA.
Utrum vti sit actus intellectus.

Tho. 1. 2. q. 16. ar. 1. q. 3.

Circa secundum primum quaeritur, cuius potentiae sit vti. Et videtur, quod intellectus: quia secundum Philosophum. 6. Ethic. ordinare aliqua in finem, & in inventio finis, pertinet ad prudentiam, quae est habitus intellectus: sed vti, est aliquid ordinare, vel referre in finem, ut patet per Augustinum de Doctrina Christiana: ergo vti, est actus intellectus.

2. Item, eiusdem potentiae actus est vti, & usus sicut frui, & fruitio: sed usus potest dici actus cuiuslibet rei: sicut dicimus, quod usus cultelli est scindere, & usus equi est equitare, & sic de aliis: ergo vti est actus cuiuslibet rei.

3. **IN CONTRARIUM** est, quod dicit Augustinus 10. de Trinitate, quod vti est assumere aliquid in facultatem voluntatis. Et arguitur ratione sic: Cuius potentiae est obiectum, eiusdem est actus, qui cadit super illud obiectum. Cuius ergo potentiae obiectum est vtile, eiusdem actus est vti. Sed vtile est obiectum voluntatis. Ergo vti est eiusdem voluntatis actus.

4. **RESPONSIO.** Primum praemittenda sunt duo: & postea solvetur quaestio. Primum praemittendum est, quod cum quaeritur, cuius potentiae sit vti, intelligitur cuius potentiae sit, tanquam immediatè elicientis, & non solum, tanquam imperantis. Cum enim voluntas moveat omnes potentias ad actus suos, actus omnium potentiarum sunt imperati a voluntate. Propter quod, si quaeratur de actu quocunque, qui subest libero arbitrio, cuius potentiae sit, intelligeretur de potentia imperante, facilis esset, & eadem responsio ad omnes tales quaestiones, diceretur, quod omnes actus sunt voluntatis. Haec autem non est intentio quaerentium, sed est quaerere de potentia eliciente actum immediatè: quae est diversa secundum diversitatem actuum.

5. Secundò praemittendum est, quid vocatur vti: videtur autem vti importare applicationem rei ad aliquam operationem. Sicut enim vti nominat operationem, ad quam

res applicatur (verbi gratia, scindere est usus cultelli: & percutere visus baculi) sic vti est applicare rem suo usui, & est simile. Sic enim videtur se habere vti ad vsum, sicut mouere ad motum: mouere autem est causare motum, ergo vti est causare vsum. Et in hoc tamen est differentia, quia mouens dicitur omne, quod causat motum effectiue, siue moueat naturaliter, siue liberè. Sed vti non est propriè, nisi quod causat vsum liberè, dicente Augustino lib. 3. quæst. quod vti non potest, nisi quod rationis est particeps: tale autem causat vsum inclinando, & applicando rem suo usui.

6. His autem suppositis, dicendum, quod vti est propriè actus voluntatis elicientis, nec est alterius potentiae, nisi secundum quid, & per attributionem ad voluntatè. Quod patet tripliciter, primò sic: illius potentiae actus est vti, cuius est liberè applicare res alicui suo usui. Hoc patet ex precedentibus. Sed voluntas est huiusmodi. Ergo, &c. Minor declaratur applicamus enim ad operationem & principia interiora, agendi scilicet, ipsas potentias animae, & membra corporis, ut intellectum ad intelligendum, oculum ad videndum, & etiam res exteriores, ut baculum ad percutiendum, sed res exteriores non applicamus ad operationem, nisi per principia intrinseca, quae sunt potentiae animae, vel organa corporis. Ipsae autem potentiae, vel membra corporis seipsis non applicatur liberè ad operationem: sed casu aut necessitate quantum ex ipsis est: quicquid autem est ibi liberè applicationis totum est voluntatis quae habet dominium super omnes potentias. Ideo vti propriè est solius voluntatis.

7. Secundò sic: ad eandem potentiam pertinet actus, & actus modificatus, sicut ad eandem potentiam pertinet concupiscere & moderatè concupiscere, vel immoderatè: ergo ad eandem potentiam pertinet vti, & bene vti, vel abuti. Sed bene vti, vel directè, & propriè, pertinet ad voluntatè: ergo, & vti. Maior patet: sed minor probatur: quia rectè agere, & peccare directè pertinent ad voluntatè: sed Augustinus lib. Retractionum, dicit, quod voluntas est, quae peccatur, & rectè viuatur: sed tam bene vti, quam abuti, directè & propriè pertinent ad voluntatem: ergo, &c.

8. Tertio sic: eiusdem potentiae actus sunt frui, & vti: sed frui est actus voluntatis: ergo & vti. Minor patet ex precedentibus quaestione: sed maior probatur: quia frui in cludit vti, sicut inferius sum superius, iuxta illud Augustinus 10. de Trinitate, frui est vti cum gaudio, non adhuc ipse, sed rei, vel vti se habet ad frui, sicut voluntas eorum, quae sunt ad finem, se habet ad voluntatem finis, iuxta illud quod iterum dicit Augustinus 10. de Trinitate. Vitur eis, quae ad illud referimus, quod fruendum est. Quicquid autem horum datur, semper frui, & vti, pertinent ad eandem potentiam, ut de se patet: quare, &c.

9. Ad primum argumentum dicendum, quod ordinare vnum ad aliud per modum dirigentis, pertinet ad rationem: sed tendere in illud, quod est per rationem ad aliud ordinatum, & in chinare potentias alias ad illud exequendum, pertinet ad voluntatem: & hoc est vti, non autem primum.

10. Ad secundum dicendum, quod licet frui, & fruitio, sint eiusdem potentiae, non tamen vti, & vsum, semper: quia frui est delectari, & fruitio delectatio: delectari autem non est aliud, quam habere in se delectationem: & ideo non est possibile, quod alterius potentiae sit frui, quae eius, cuius subiectiue est fruitio. Vti autè, & vsum, se habent aliter: quia vti est liberè, & cum praedominio applicare rem ad aliquem vsum, vel operationem, & non est habere in se illum vsum, vel illam operationem, sed eam causare in aliis potentis, modo quo dicitur est: nisi forte vsum acciperetur strictè pro actu praedominante, sicut dicimus quod dominus vitur sibi uo, & non econuerso. Hoc autem modo vti, & vsum essent solius voluntatis, quae, sicut regina, in regno animae dominium habet super ceteras potentias, & actus earum.

11. Ratio autem in oppositum, licet sit ad partem veram, tamen deficit in hoc, quod assumit, quod vtile sit solum obiectum voluntatis. Hoc enim non est verum: quia omne, quod est obiectum voluntatis, & cuiuscunque appetitus sequentis cognitionem, prius apprehenditur ad potentiam cognitiua sub eadem ratione, sub qua postmodum obfertur appetitui: unde ipsum bonum vtile prius appetitur hedit intellectus practicus, quae in ipsum feratur voluntas.

Propter

Item 2. huius.

Infrà 3. d. 29. q. 3.

Nunquam ergo liberi, quod aduersatur dicendis in 4. dist. 4. q. 1. 4.

Vti est actus voluntatis impletiue.

In Prolog. Sententiarum

Propter quod, ex tali obiecto, in quod ordine quodā referatur duplex potentia, non potest argui, quod actus cadens super ipsum, sit magis vnus potentiae quam alterius.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum omnibus, citra Deum, sit vtendum.

Tho. 12. q. 16. ar. 3.

Secundò quaeritur, cuius sit vti, scilicet vtiam obiecti: vtrum scilicet omnibus, citra Deum, sit vtendum. Et videtur, quod non: quia vti est assumere, aliquid in facultatem voluntatis: omne autem tale subiacet nostrae operationi: sed non omnia subiacent nostrae operationi: ergo non omnibus est vtendum.

2 Item, vti est ab habitu charitatis: sed charitas non se extendit ad omnia creata, sed tantum ad quatuor; secundum Aug. ergo non omnibus vtendum est.

3 **C**ONTRA primò ad Cor. 10. dicitur, Omnia in gloriam Dei facite. Et Beatus Aug. dicit. i. de Doct. Chri. quod illis vtendum est, quibus tendentes ad beatitudinem adiuuamur: sed omnes creature iuuant nos ad cognoscendum Deum, in quo consistit nostra beatitudo: ergo omnibus creaturis est vtendum.

4 **R**ESPONSIO. Circa quaestionem istam primò sciendum est, quod vti dupliciter sumitur à Beato Aug. à quo haec materia videtur deriuata. Quandoque enim vti sumitur largè, prout dicit tantum applicatione cuiuscunque potentiae per suam operationem ad quodcunque obiectum: & sic vti est commune ad vti propriè dictum, & ad frui. Nam in fruitione, saltem via, fit libera applicatio voluntatis per suum, vel operationem, ad suum obiectum. Et sic loquitur Aug. 10. de Trin. dicens, Frui est vti cum gaudio, non iam spei, sed rei. Et subiungit, ideoque omnis qui fruatur, vtiatur. Et in hoc sensu non procedit quaestio. Alio modo sumitur vti, propriè & distinctè, prout distinguitur contra frui: & sic vti, est applicare rem vsui, vel operationi propter aliquid aliud vltèrius obtinendum. Et sic loquitur Aug. 1. de doct. Chri. dicens sic: Frui est amare inhaerere alicui rei propter seipsam: vti verò, est id, quod in vsu venit, referre ad obtinendum illud, quo fruendum est. Et idem dicit. 10. de Trin. Et acceptio haec videtur magis propria. Nam vtilia dicuntur, quae sunt magis expedita ad finem consequendum.

5 Sic ergo accipiendo vti, dicenda sunt duo: primò est, quod vti non est vltimè finis, tanquam obiecti. Secundum est, quod vti potest esse omnium aliorum, quae sunt citra vltimum finem. Primum patet breuiter ex ratione ipsius vti statim posita: quia illud non est vltimum, quod ordinatur ad aliud obtinendum: sed omne illud, quo vtimur vt obiecto, ordinatur & refertur ad aliquid obtinendum: ergo obiectum ipsius vti, non est vltimè finis.

6 Secundum patet, scilicet quod omnibus, quae sunt citra finem vltimum, sit vtendum: ad quod probandum, sciendum est, quod cum vti sit assumere aliquid in facultatem voluntatis, referretis illud ad vltimum finem: nihil autem sit in facultate voluntatis, nisi actus nostri, & illi tantum, qui subest libero arbitrio, alia autem non, nisi vt cadunt sub actibus nostris: propter hoc dico, quod omnibus est vtendum primo, vel secundo modo. Primo quidem modo vtimur actibus nostris, vel potius potentis actum. Secundo autem modo vtimur obiectis potentiari, & actuum. Hoc autem patet sic: Omnibus illis est vtendum, quae cadere possunt sub facultate voluntatis referentis ea ad aliquid vltèrius obtinendum: sed omnia quae sunt citra finem vltimum, cadere possunt sub facultate voluntatis referentis ea ad aliquid vltèrius obtinendum: ergo, &c. Maior patet ex propria ratione ipsius vti. Sed minor probatur: Quia omne, quod est citra finem vltimum, est cognitibile à nobis secundum vires apprehensiuas, vel prosequibile vel fugibile secundum vires appetitiuas, vel operabile secundum vires executiuas: sed sub voluntatis facultate cadunt omnes vires animae apprehensiuae, appetitiuae, & motiuae, & executiuae, vt applicentur suis actibus, & obiectis, & vt referantur ad aliquid aliud obtinendum, si sint talia, quae sint citra finem vltimum: ergo omnia, quae sunt citra finem vltimum, cadere possunt sub facultate voluntatis referentis ea ad aliquid vltèrius obtinendum. Et ita

Quaestio. III.

16

omnibus, quae sunt citra finem vltimum, est vtendum, nisi quod voluntas per se & immediatè vtiatur potentis, quas ad actus applicat: aliis autem, quatenus cadunt sub actibus potentiarum.

7 Ad maiorem autem declarationem eorum, quae dicta sunt, notandum, quod omnia, quae sunt citra finem vltimum, sunt bona, vel mala: & rursus malorum quaedam mala poenae, quaedam mala culpa. De bonis, siue sint bona naturae tantum, vt res creatae, siue sint bona moris, vt actus virtuosus, quod omnia sint referibilia in finem, patet: quia sicut diuina potentia nominat principium actuum, sic bonitas finem: sed omne bonum creatum est à diuina potentia, sicut à principio effectiuo: ergo omne bonum creatum ordinatur ad bonitatem diuinam, tanquam ad finem: & sic ad eam referibile est.

8 De malis verò poenae idem patet, quia illo vtendum est, quo tendentes ad beatitudinem adiuuamur: sed mala poenae iuuant nos ad tendendum in beatitudinem, dicente Greg. quod mala, quae nos hic premunt, ad dominum nos ire compellunt. Et Philof. 2. Ethic. dicit, quod poenae sunt medicinae. Sanant enim mentem à morbo peccati, & per consequens, disponunt hominem ad virtutem, per quam ordinamur in Deum: & propter hoc insigunt à Deo, qui est summus Medicus. Vnde in Psal. dicitur, Multiplicatae sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt. Ergo malis poenae est vtendum.

9 De malis autem culpa alia ratio est. Deordinat enim à Deo: propter quod non videntur referri in Deum. Sed quia scriptum est Rom. 8. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum: & glossa hoc verbū extendit ad mala, dicens. Vt si aliqui deuant, & exorbitant, hoc ipsum faciat eis proficere in bonū, quia redeunt humiliores, & doctiores. Ideo aliter dicendum est, scilicet, quod illud, quo vtimur, dicitur multipliciter, quo, vt potentia vti & haec est voluntas, vt patet ex praecedenti quaestione: quo, vt habitu, & haec est charitas, qua omne quod diligitur, in Deum refertur: quo, vt actu formali, & hoc est ipsum vti. Et neutro istorum modorum vtimur peccato: quia peccatum non est potentia, nec habitus. Est autem actus, sed deordinatus à fine: propter quod non est vsus, propriè loquendo, sed abusus. Et hoc modo procedit instantia facta. Alio modo vtimur aliquo, vt obiecto tantum: & sic quaerimus nunc: & hoc modo possumus vti peccato, non quidem peccando: quia peccatum non solum esset obiectum, sed actus: sed referendo peccatū, ab alio, vel à nobis commissum, ad vtilitatem nostram: non quia per causam, sed per occasionem. Et hoc sufficit ad vsu: Nam & Deus hoc modo vtiatur malo, vt dicit August. in Ench. quod cum sit Deus summè bonus, nullo modo fineret mala fieri, nisi sciret ex malis bona elicere. Sic ergo homo potest malo culpa vti obiectiue, in quantum ex peccato, à se, vel ab alio commissio, cognita propria fragilitate, efficitur cautior, & humilior.

10 Circa autem ea, quae dicta sunt, restat vnum dubium. Dicitur enim, quod omnibus illis est vtendum, quae possunt cadere sub facultate voluntatis referentis ea ad vltèriorem finem: sed Deus, vt cognitus cognitione viae, & dilectus dilectione viae, cadit sub facultate voluntatis imperantis hos actus, & ordinantis ad consecutionem vltèrioris finis, scilicet beatitudinis: ergo, vt videtur, Deo vtendum est, saltem, vt cadit sub actu cognitionis & dilectionis viae. Quod est contra praedicta. Dicitur enim, quod vltimo fine non est vtendum. Et dicendum, quod licet cognitio Dei in via, & dilectio eius, possint ordinari ad obtinendum aliud ab istis operationibus, non tamen referuntur ad obtinendum aliud ab obiecto cognito, & dilecto, sed ad obtinendum idem, per aliam tamen operationem. In aliis autem à Deo, secus est. Sic enim cadunt per aliquam operationem sub facultate voluntatis, vt referantur & ordinentur ad obtinendum aliud, non solum ab operatione, sed ab obiecto, propter quod vtimur aliis à Deo, & non solum operationibus, sub quibus cadunt, Deo autem non vtimur, quanquam vtimur operationibus nostris, sub quibus cadit.

11 Est etiā aduertendum, propter ea quae dicta sunt in ista, & in praecedenti quaestione, quod differet habere actum absolutè, & actum modificatū secundum regulam rationis. Vnde differet dicere, quod voluntas vtiatur, aut fruatur absolute